

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

ANNUKKA ÄÄRI

Ikääntyneen muutto ympärivuorokautiseen palveluasumiseen

Opas asukkaalle ja omaiselle

VANHUSTYÖN TUTKINTO-OHJELMA
2023

TIIVISTELMÄ

Ääri, Annukka: Ikääntyneen muutto ympärivuorokautiseen palveluasumiseen, opas asukkaalle ja omaiselle
Opinnäytetyö, AMK
Vanhustyön tutkinto-ohjelma
Lokakuu 2023
Sivumäärä: 42

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa asukasopas ympärivuorokautisen palveluasumisen asukkaille ja heidän omaisilleen. Oppaan tavoitteena oli parantaa asukkaiden tiedonsaantia Tammenlehväkeskuksen palvelutarjonnasta, kehittää ympärivuorokautisen palveluasumisen toimintaa vastaamaan paremmin asukkaiden tarpeita sekä yhtenäistää uudelle asukkaalle jaettavaa materiaalia. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä toimeksiantajan, Tammenlehväkeskuksen kanssa. Lähtökohtana opinnäytetyölle oli työelämästä noussut tarve uudelle asukkaalle ja omaiselle suunnatusta oppaasta.

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä, joka koostuu opinnäytetyöraportista ja oppaasta. Opinnäytetyöraportin teoreettinen viitekehys muodostui organisaation toimintaympäristön, ikääntymisen, toimintakyvyn, palveluohjauksen sekä palveluasumisen kuvauksesta.

Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena syntyi opas, joka antaa asukkaalle ja omaiselle tietoa Tammenlehväkeskuksen palveluista, ympärivuorokautisen palveluasumisen toiminnoista, käytänteistä ja yhteystiedoista. Opas toimii palveluohjauksen tukena. Oppaan sisältöä varten haastateltiin vapaamuotoisesti Tammenlehväkeskuksen ympärivuorokautisen palveluasumisen henkilökuntaa. Opas toteutettiin yhteistyössä toimeksiantajan kanssa, jotta se vastaa mahdollisimman hyvin heidän tarpeitaan.

Asukasopas on selkeä ja tiivis tietopaketti ryhmäkotien asukkaan ja omaisten käyttöön. Opas on kuvitettu oppaan sisältöön sopivilla valokuvilla ja kuvakkeilla. Opas on sähköisessä muodossa, joten sitä voidaan tarvittaessa päivittää. Pdf-muodossa oleva opas on helppo toimittaa ja lukea myös sähköisesti. Opasta tullaan jakamaan ympärivuorokautisen palveluasumisen asukkaille ja omaisille.

Avainsanat: Ikääntyminen, toimintakyky, palveluohjaus, palveluasuminen, opas

Abstract

Ääri, Annukka: Elderly people moving to 24-hour service housing, a guide for residents and relatives

Bachelor's thesis

Degree programme in Elderly Care

October 2023

Number of pages: 42

The purpose of the thesis was to produce a guide for residents of the 24-hour service housing and their relatives. The aim of the guide was to improve the residents' access to information about the services offered by the Tammenlelväkeskus, to develop the activities of the 24-hour service housing to better meet the needs of the residents and to standardise the material to be distributed to new residents. The thesis was carried out in cooperation with the client, Tammenlelväkeskus. The starting point for the thesis was the need for a guide for new residents and their relatives, which arose from working life.

The thesis was carried out as a functional thesis, consisting of a thesis report and a guide. The theoretical framework of the thesis report consisted of a description of the organisational environment, ageing, functional capacity, service counselling and service housing.

As a result of the functional thesis, a guide was created that provides information to residents and relatives about the services of the Tammenlelväkeskus, the functions, practices, and contact information of the 24-hour service housing. The guide is used to support service counselling. For the content of the guide, informal interviews were carried out with the staff of the Tammenlelväkeskus. The guide was produced in cooperation with the client to ensure that it meets their needs as well as possible.

The guide is a clear and concise information package for residents and relatives in 24-hour service housing. The guide is illustrated with photos and icons appropriate to the content of the guide. The guide is in electronic format, so it can be updated as necessary. It is also in pdf format and can be easily delivered and read electronically. The guide will be distributed to residents and relatives in the 24-hour service housing.

Keywords: Ageing, functional capacity, service counselling, service housing, guide

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA KESKEISET KÄSITTEET	6
2.1 Toimintaympäristönä Tammenlelväkeskus	6
2.2 Ikääntyminen Suomessa	7
2.2.1 Ikääntyneen määritelmä	8
2.2.2 Ikääntyminen prosessina	9
2.3 Toimintakyky	10
2.3.1 Fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja oikeudellinen toimintakyky	10
2.3.2 Toimintakyky ja osallisuus	12
2.3.3 Toimintakyvyn arviointi ja RAI	12
2.4 Palveluohjaus	14
2.4.1 Palveluohjauksen prosessi	15
2.4.2 Palvelu- ja hoitosuunnitelma palveluasumisessa	15
2.5 Palveluasuminen	17
2.5.1 Asumispalvelujen nykytilanne	18
2.5.2 Ympäri vuorokautisen hoidon kriteerit	20
2.5.3 Palveluasumiseen siirtyminen	21
3 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET JA PROJEKTIT AIHEESTA	22
4 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE, TARKOITUS JA MENETELMÄ	23
4.1 Tavoite ja tarkoitus	23
4.2 Menetelmänä toiminnallinen opinnäytetyö	24
5 OPPAAN TUOTTAMINEN PROSESSINA	25
5.1 Opinnäytetyöprosessin suunnittelu	26
5.2 Opinnäytetyöprosessin toteutus	28
5.3 Vuoropuhelu henkilökunnan kanssa	29
5.4 Opinnäytetyöprosessin arviointi ja tuotoksen tarkastelu	31
6 POHDINTA	33
6.1 Eettisyys ja luotettavuus	33
6.2 Oma ammatillinen kehittyminen	34
6.3 Johtopäätökset ja kehittämissuhteet	36
LÄHTEET	37
LIITE 1	42

1 JOHDANTO

Suomen ikääntyneistä suurin osa asuu omassa kodissaan itsenäisesti ilman palveluja. Vuonna 2020 kuitenkin noin 15 % yli 65-vuotiaista ikääntyneistä tarvitsi säännöllisesti omaishoidon, kotihoidon, palveluasumisen tai ympärivuorokautisen palveluasumisen palveluja. Yli 75-vuotiaiden kohdalla säännöllisiä palveluja tarvitsevia oli jo noin 30% ikääntyneistä. (THL, Sosiaali- ja terveysalan tilastollinen vuosikirja, 2022.) Voidaankin ennakoida, että väestön ikääntyessä palveluasumisen tarve ja kysyntä tulee entisestään kasvamaan.

Ikääntyneiden palvelutarpeeseen vaikuttavat ikääntyneiden terveydentilan ja toimintakyvyn muutokset, palvelujärjestelmän toimivuus, asenneilmapiiri sekä väestön ikärakenteen, yhteiskunnan ja elinympäristön muutokset. Yli 75-vuotiaiden mahdollisuutta asua omassa kodissaan ja tutussa elinympäristössään pidetään yleisenä tavoitteena. Suuntauksena on lisätä ympärivuorokautista palveluasumista pitkäaikaisen hoidon tarpeisiin. (Tilvis ym., 2016, s. 61–64.)

Ympärivuorokautinen palveluasuminen tulee olemaan tulevaisuuden asumismuoto yhä useammalle ikääntyneelle. Ympärivuorokautisen hoidon ja hoidon piirissä asui vuonna 2020 noin 50 000 yli 65-vuotiasta ikääntynyttä. Sen palveluiden kehittäminen ja parantaminen vastaamaan asukkaiden tarpeita ja lisäämään asumisviihtyvyyttä on tärkeää. Palveluasumiseen kotiutuminen ja sopeutuminen on osa onnistunutta palveluketjun toteutumista sekä asukkaalle että tämän omaiselle.

Tämän toiminnallisen opinnäytetyöni avulla voin parantaa asukkaiden tiedonsaantia Tammenlelväkeskuksen toiminnasta ja palvelutarjonnasta sekä kehittää ympärivuorokautisen palveluasumisen toimintaa vastaamaan mahdollisimman hyvin asukkaiden tarpeita.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Toimintaympäristönä Tammenlelväkeskus

Tammenlelväkeskus on Tammenlelväsäätiön omistama, vuonna 2007 perustettu yhtiö, joka tuottaa ja kehittää sosiaali- ja terveystalveluja. Tammenlelväkeskus on keskittynyt neurologisten, ortopedisten, ikääntyvien sekä muistisairaiden kuntoutukseen ja hoitoon. Talvelut on suunnattu sotainvalideille ja veteraaneille, mutta asiakaskunta koostuu yhä enemmän myös muista sosiaali- ja terveystalveluja tarvitsevista asiakkaista. Tammenlelväsäätiökonserni on osa Tampereen kaupunkikonsernia ja toimii yhtenä kaupungin tytäryhtiöistä. (Tammenlelväkeskus, 2023.)

Tammenlelväkeskuksen toimintaa ohjaa kolme arvoa: **Ihmiseltä ihmiselle** – Työskentelemme yhdessä ihmisen kanssa, jotta hänen tärkeät tavoitteensa, toiveensa ja unelmansa toteutuvat. **Jokainen teko on tärkeä** – Jokainen on palveluketjussamme yhtä tärkeä niin asiakkaana kuin ammattilaisenaakin. Jokaisella kohtaamisella on merkitystä. Toimimme vastuullisesti ja eettisesti. **Innovatiivisesti ja ilolla** – Kehitämme omaa osaamistamme ja kokeilemme uusia ideoita. Luomme yhdessä toivon näköaloja. (Tammenlelväkeskus, Vuosikertomus 2022, s. 6.)

Tammenlelväkeskuksen strategia, ”Tammenlelväkeskus – Kuntoutumisen paras kumppani” ohjaa organisaation toimintaa kehittämään asiakkaiden palvelupolkuja kuntoutus- ja asumistalveluissa, kaikki henkilöstöryhmät yhteiseen työskentelyyn osallistaen. Organisaation visiona on uudistaa ja kehittää talveluja sekä toimitiloja vastaamaan asiakkaiden yksilöllisiä tarpeita, tukea asiakkaiden hyvää elämää kotiympäristössään uusia talveluja ja teknologiaa hyödyntäen sekä olla kuntoutumisen tukemisen parhaita osajia. (Tammenlelväkeskus, Vuosikertomus 2022, s. 7, 18.)

Tammenlehväkeskus tuottaa kuntoutus- ja tukipalveluiden lisäksi asumispalveluja. Asumispalvelut on jaettu palveluasumisen ja ympärivuorokautisen palveluasumisen palveluihin. Palveluasumisen tavoitteena on tarjota asumispalveluja ikääntyneille, jotka tarvitsevat apua arjen toimintoihin ja hyötyvät yhteisöllisyydestä sekä tarjotuista palveluista. Kolmella palvelukodilla on mahdollisuus tuettuun palveluasumiseen. (Tammenlehväkeskus, 2023.)

Ympärivuorokautinen palveluasuminen on Pirkanmaan hyvinvointialueen ostopalvelua, asukasvalinnat ryhmäkoteihin tekee asiakasohjaustyöryhmä. Ryhmäkotien toimintaperiaatteena on tuottaa ympärivuorokautista asumispalvelua kodinomaisessa ja lämminhenkisessä ympäristössä elämänkaaren loppuun saakka (Tammenlehväkeskus, n.d., kohta Asiakkaan asema ja oikeudet). Ympärivuorokautista palveluasumista tarjotaan kolmessa ryhmäkodissa, Atalassa ja Teisko 2–3:ssa. Henkilökunta on paikalla huolehtimassa asukkaiden hyvinvoinnista ympäri vuorokauden. Asukkailla on käytössään oma asunto ja asumisympäristö luodaan kodinomaiseksi ja turvalliseksi yhdessä asukkaan ja hänen läheistensä kanssa. (Tammenlehväkeskus, Ympärivuorokautinen palveluasuminen, 2023.)

Ympärivuorokautisessa palveluasumisessa korostetaan ikääntyneen elämälaadun merkitystä, vahvistetaan elämän merkityksellisyyden kokemusta sekä kokonaisvaltaista hyvinvointia terveyden heikentyessä. Ympärivuorokautisessa palveluasumisessa tuetaan asukkaiden omatoimisuutta. Asukkailla on mahdollisuus osallistua toimintakykyä tukevaan kulttuurikuntoutukseen, ryhmätoimintaan ja ulkoiluun päivittäin. (Tammenlehväkeskus, Ympärivuorokautinen palveluasuminen, 2023.)

2.2 Ikääntyminen Suomessa

Suomessa väestörakenne muuttuu ja ikääntyneiden määrän ennustetaan kasvavan tulevina vuosikymmeninä. Eläkeikäisten eli yli 65-vuotiaiden määrän arvioidaan lähes kaksinkertaistuvan vuoteen 2060 mennessä. (Tilastokeskus, 2009.) Väestörakenteen muutoksen taustalla suurimpina tekijöinä on eliniän

piteneminen sekä yleinen elintason ja hyvinvoinnin kasvu. Myös syntyvyyden aleneminen suurten ikäluokkien (1945–1950 syntyneet) jälkeen vaikuttaa ikääntyneiden määrän kasvuun. (Jyrkämä, 2001, s. 268.) Matalan syntyvyyden aiheuttama alle 15-vuotiaiden määrän pieneneminen ja samanaikainen yli 65-vuotiaiden määrän kasvaminen heijastuu ennusteen mukaan 2040-luvulta alkaen myös väestöllisen huoltosuhteeseen eli alle 15-vuotiaiden ja yli 65-vuotiaiden huollettavien henkilöiden määrään sataa työkäistä kohti. (Tilastokeskus, 2021.) Kun väestörakenne jatkossa painottuu ikääntyneisiin, sosiaali- ja terveyspalvelujen tarvekin kasvaa ja terveyspalveluja on suunnattava uusin keinoin. (Rantanen ym., 2022, s. 38.)

Ikääntyneet eivät muodosta heterogeenistä ryhmää, vaan eroavat toisistaan terveydentilan, elämänhistorian, taloudellisen tilanteen sekä fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn suhteen. Näiden erojen vuoksi ikääntyneet vanhenevat yksilöllisesti eikä ikävuosia voida yksinään pitää vanhuuden alkamisen mittarina. Suomessa vanhusten kulttuurista erilaisuutta lisää myös ikääntyvien maahanmuuttajien nopeasti kasvava määrä. (Ruoppila, 2023, s. 319.)

2.2.1 Ikääntyneen määritelmä

Ikääntyneellä väestöllä tarkoitetaan vanhuuseläkkeeseen oikeuttavassa iässä olevia henkilöitä. Ikääntyneellä henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jonka fyysinen, psyykkinen, kognitiivinen tai sosiaalinen toimintakyky on heikentynyt, ikään liittyvien sairauksien ja vammojen tai korkeaan ikään liittyvän rappeutumisen vuoksi. (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012, 3§.) Tässä opinnäytetyössä ikääntyneellä tarkoitetaan yli 65-vuotiasta henkilöä eli ympärivuorokautisen palveluasumisen alaikärajana pidettyä ikää.

2.2.2 Ikääntyminen prosessina

Vanheneminen on yksilöllisesti etenevä prosessi, johon liittyy fyysisen ja psyykkisen kunnon heikentymistä sekä iän, että sairauksien takia. Ikääntyessä sairaudet yleistyvät ja vastustuskyky heikkenee, mikä aiheuttaa raihaistumista osalle ikääntyvistä. Biologisen vanhenemisen merkkejä ovat myös fyysiset muutokset, kuten hiusten harmaantuminen ja liikuntakyvyn heikkeneminen. (Jyrkämä, 2001, s. 268.) Vanhenemiseen vaikuttaa biologiset, psykologiset ja sosiaaliset tekijät, elinympäristö sekä sairaudet ja tapaturmat. Se nähdään sekä yksilöllisenä että yhteisöllisenä tapahtumana ja vanhenemista tapahtuu koko ihmisen eliniän. (Ruoppila, 2023, s. 310.)

Peter Lasletin vanhenemisteorian mukaan lapsuutta ja työikää seuraa kolmannen ja neljännen iän käsitteet. Kolmas ikä eli eläkeikä nähdään nykyään työiän ja vanhuuden välissä olevana aktiivisena, monipuolisena ja kiireisenä elämänvaiheena. Kolmannessa iässä ikääntyneen terveys ja toimintakyky on usein vielä hyvä. Hyvässä sosioekonomisessa asemassa oleville kolmas ikä näyttää myös kuluttamisen aikana. (Rantanen ym., 2022, s. 38.) Ikääntynyt saattaa tarvita apua fyysisissä tehtävissä tai teknologian käytössä, mutta kykenee muuten elämään kuten työssä käydessään, itsemääräämisoikeutensa säilyttäen vaikkakin ensi oireita muistisairaudesta tai kognitiivisesta heikkeneemisestä saattaa esiintyä. (Ruoppila, 2023, s. 311.)

Neljännessä iässä, yli 80-vuotiaana, ikääntyneen terveys ja fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen toimintakyky heikentyvät sairauksien, vammojen tai muiden negatiivisten vanhenemismuutosten takia. Vanhuuden haurauden lisääntyessä ikääntyneen on turvauduttava ulkopuoliseen apuun ja turvaan kotona tai asumisyksikössä asuessaan. Hoidon ja hoivan tarpeen kasvaessa ikääntyneen asuminen on tarvittaessa järjestettävä ympärivuorokautisen asumisen yksikössä. (Ruoppila, 2023, s. 311.)

2.3 Toimintakyky

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos määrittelee toimintakyvyn tasapainotilaksi ihmisen kykyjen, tavoitteiden ja elin- ja toimintaympäristön välillä, mikä mahdollistaa itsenäisemmän elämän luoden edellytyksiä osallistua harrastuksiin ja muihin itselle merkityksellisiin toimintoihin. (THL, Ikääntyminen, 2022.) Toimintakyky tarkoittaa ihmisen selviytymistä itselleen merkityksellisistä asioista omassa elinympäristössään (Eloranta & Punkanen, 2008, s. 9). Ikääntyminen tuo mukanaan sairauksia ja toimintakyvyn heikentymistä. Toimintakyvyn heikentyminen ja muutokset ilmenevät palveluiden tarpeen ja käytön lisääntymisenä. Toimintakyky jaetaan fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn. Toimintakyvyn eri osa-alueet ovat tiiviisti yhteydessä toisiinsa. Toimintakykyä voidaan tarkastella joko toiminnan vajavuuksina tai jäljellä olevana toimintakykynä.

2.3.1 Fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja oikeudellinen toimintakyky

Fyysistä toimintakykyä tarkastellaan fyysisen kunnon ja suorituskyvyn kautta. Ihmisen vanhetessa elimistön toimintakyky heikkenee ja sairauksien vastustuskyky vähenee. Ihmisen fysiologisissa toiminnoissa tapahtuvat muutokset vaihtelevat eri toimintojen ja yksilöiden välillä. Yksilöiden välillä sairastavuus, elinajanodote ja ikääntymismuutokset ilmenevät eri tavalla geneettisten ja altistumistekijöiden takia. (Eloranta & Punkanen, 2008, s. 10–11.) Fyysisellä toimintakyvyllä tarkoitetaan ikääntyneen selviytymistä päivittäisistä perustoiminnoista ja askareista, kuten pukeutumisesta, omasta hygieniasta huolehtimisesta, lyhyiden matkojen kävelystä sekä portaiden käyttämisestä (Ruoppila, 2023, s. 316).

Psyykinen toimintakyky muodostuu ihmisen persoonallisuustekijöistä sekä psyykkisistä voimavaroista ja -terveydestä. Psyykkistä toimintakykyä luonnehtii realiteettien taju, elämänhallinnan kokeminen, optimismi, tyytyväisyyden ja tarkoituksellisuuden kokemus sekä itseluottamus. Psyykinen toimintakyky sisältää psyykkisen toiminnan kolme osa-aluetta: toiminnan, tunne-elämän ja ajattelun. Hyvä psyykinen toimintakyky on näiden kolmen osa-alueen

hallintaa. (Eloranta & Punkanen, 2008, s. 12–14.) Psykkisessä toimintakyvyssä korostuu tiedollisten toimintojen ja persoonallisuuden kiinteä vuorovaikutus. Kognitiivisten toimintojen tukemisella ja riskitekijöitä ehkäisemällä voidaan psyykkistä toimintakykyä ylläpitää ja siten vahvistaa ikääntyneen edellytyksiä toimia elinympäristössään. (Ruoppila, 2023, s. 321–322.)

Sosiaalisella toimintakyvyllä tarkoitetaan ihmisen kykyä suoriutua elämässään toisten ihmisten kanssa sekä yhteiskunnan jäsenenä. Suoriutumista tarkoitetaan kykyä suoriutua sosiaalisista rooleista ja toimia yhteisöjen jäsenenä. Sosiaalisen toimintakyvyn määrittäjänä toimii suhteet omaisiin ja ystäviin, suhteiden sujuvuus, osallistuminen sekä harrastukset ja elämän mielekkyys. Sosiaalinen toimintakyky edellyttää toteutuakseen myös fyysistä ja psyykkistä toimintakykyä. (Eloranta & Punkanen, 2008, s. 16–17.) Asuin- ja elinympäristö vaikuttaa ikääntyneen mahdollisuuksiin olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa sekä osallistua läheissuhteiden ulkopuoliseen sosiaaliseen toimintaan. Ikääntyneille lähiympäristön tarjoama toiminta ja palvelut ovat merkittävä osa elämää. (Ruoppila, 2023, s. 382–383.)

Oikeudellisella toimintakyvyllä tarkoitetaan kykyä ymmärtää kyseessä oleva oikeudellinen asia, kuten hoitotahto tai testamentti ja sen seuraukset. Ikääntyessä fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn heikentyessä saattaa kognitiivista kykyä heikentävä sairaus vaikuttaa oikeudelliseen toimintakykyyn. Yleisimmät oikeudellista toimintakykyä heikentävät sairaudet ovat etenevät muistisairaudet, kuten Alzheimerin tauti, vaskulaaridementia ja Lewyn kappaletauti. Sairaudet heikentävät ikääntyneen rationaalista ajattelua ja kykyä tehdä päätöksiä. Muistisairauksien aiheuttama oikeudellisen toimintakyvyn heikentyminen tapahtuu vähitellen. Siten yksinkertaisten päätösten tekeminen, kuten testamentin tekeminen tai hoitopaikan valinta voi olla asiakkaalle mahdollista pidempään. (Mäki-Petäjä-Leinonen & Karvonen-Kälkäjä, 2017, s.16–18.) Ikääntyneen ja muistisairaana oikeudellisen toimintakyvyn tukeminen palveluasumisessa on pieniä asioita, kuten päivittäisten omien valintojen mahdollistamista sekä osallisuuden tukemista asukkaan yksilötason ja ryhmäkodin yhteisessä päätöksenteossa.

2.3.2 Toimintakyky ja osallisuus

Ikääntyneet tarvitsevat toimintakyvyn heikentyessä apua osallisuuden toteuttamiseksi. Osallisuus on mahdollista heikentyneestä toimintakyvystä huolimatta, mikäli ympäristö ja muut ympäröivät tekijät tukevat sitä. Ikääntyneen oman elämän tärkeisiin tilanteisiin ja aktiviteetteihin osallistumisen tukeminen ja edistäminen on tärkeä tarjottujen palvelujen ja kuntoutumisen tavoite. Osallisuuteen liittyy tiiviisti henkilön autonomia, joka määrittää oikeuden päättää omista asioistaan ja toteuttaa päätökset. Ikääntyneen omat tavoitteet ja aktiivisuus osallisuuteen ovatkin tärkeässä roolissa. (Rantanen ym., 2022, s. 104–115.)

Ikääntyneen toimintakyvyn heikentyessä ja avun tarpeen lisääntyessä tarkoituksellisen arjen tukeminen on entistä tärkeämpää. Palveluasumisessa on hyvä huomioida yhteinen tekeminen ja ikääntyneen tarpeellisuuden tunteen ylläpitäminen. Pienet teot arjen keskellä ovat merkityksellisiä. Valintojen tekeminen arjen askareissa antaa muistisairaalle kokemuksen omaan elämään vaikuttamisesta ja osallisuudesta. Muistisairaahan kohtaaminen arvostavalla tavalla, voimavaroja ja minäkuvaa vahvistamalla tukee ja lisää merkityksellisyyden ja osallisuuden kokemusta. (Pynnönen, 2019, s. 42–47.)

2.3.3 Toimintakyvyn arviointi ja RAI

Geriatrinen arviointi perustuu kliiniseen tutkimukseen ja diagnoosiin. Erilaiset arviointiasteikot ovat tärkeitä apuvälineitä kuntoutuksen ja hoidon tavoitteiden asettamisessa. (Tilvis ym., 2016, s. 80–81.) Ikääntyneen asiakkaan toimintakyvyn arvioinnissa kartoitetaan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn osa-alueita. Toimintakykyä arvioidaan haastatellen, havainnoiden sekä mittausten ja kyselyjen avulla. Erilaisten mittausten lisäksi on hyvä arvioida ikääntyneen asuinympäristöä ja mahdollisten asunnon muutostöiden tarvetta liikuntakyvyn heikentyessä ja apuvälineiden tarvetta arvioidessa. (Hartikainen & Lönnroos, 2008, s. 24–29.)

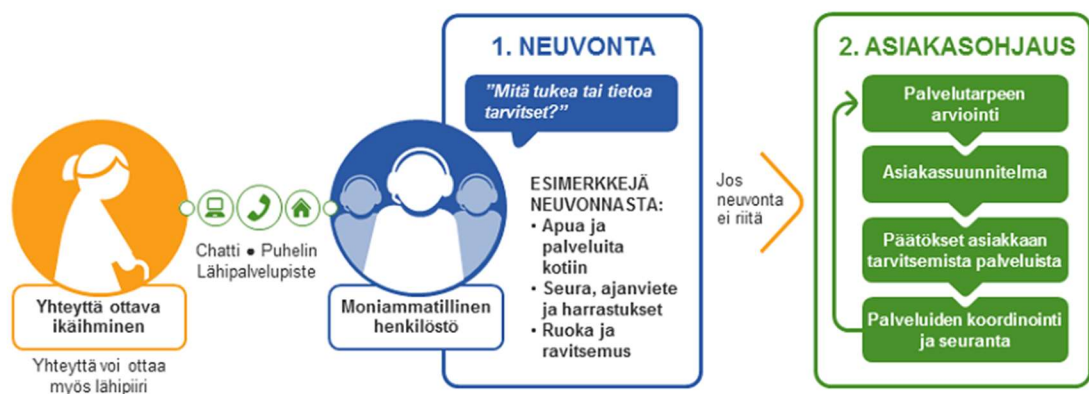
RAI-järjestelmän (Resident Assessment Instrument) avulla arvioidaan asiakkaan toimintakykyä ja kartoitetaan palveluntarpeet yhdenmukaisesti ja monipuolisesti. RAI-arvioinnista saadun tiedon avulla palvelut voidaan suunnitella yksilöllisesti ja kohdentaa asiakkaalle tarpeen mukaisesti. Lähtökohtana pidetään asiakkaan osallistumista arviointiin. Asiakkaan osallisuus hoidon suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin lisää tyytyväisyyden ja luottamuksen tunnetta. RAI-arviointi toimii ammattilaisen tukena asiakkaan voinnin ja toimintakyvyn muutosten havainnoinnissa. RAI-arviointitietojen pohjalta asiakkaalle laaditaan hoito- ja palvelusuunnitelma. (THL, Ikääntyminen, 2023.) RAI-arvioinnin yhteydessä asiakkaalta kartoitetaan myös toimintakykyyn vaikuttavia muita osa-alueita käyttämällä eri tarpeisiin sopivia toimintakykymittareita ja -asteikkoja.

Tiedonkäsittelyn arviointiin ja kognitiivisen toimintakyvyn määrittämiseen on käytössä seulontatesti MMSE (Mini-mental state examination). Lyhyen MMSE-testisarjan avulla kartoitetaan testattavan orientaatioita, muistia ja kielellisiä kykyjä. Testiä käytetään dementian seulontaan, seurantaan ja lääkehoitovasteen arviointiin. Toinen käytössä oleva tiedonkäsittelyn mittari on CERAD-tehtäväsarja, jonka kahdeksan tehtävän sarjalla voidaan herkästi tunnistaa alkava dementia ja se sopii siten muistihäiriöpotilaiden ensivaiheen seulontaan. (Muistipotilaan arviointi ja arvioinnin työkalut: Käypä hoito-suositus, 2016.) Ravitsemustilan arviointiin käytetään pituuden ja painon mittauksen lisäksi MNA-mittaria (Mini nutritional assessment®).

RAI-välineistöä käytetään laajasti kotihoidon ja ympärivuorokautisen palveluasumisen asiakkaiden toimintakyvyn arvioinnissa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos tuottaa RAI-arvioinneista tutkimus- ja vertailutietoa, joka auttaa kehittämään palveluista asiakkaiden tarpeita vastaavia. (THL, Ikääntyminen, 2023.) Hyvinvointialueiden tulee käyttää kaikkien ikääntyneiden henkilöiden toimintakyvyn ja palvelutarpeen arvioinnissa RAI-arviointivälineistöä 1.4.2023 alkaen (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalouksista 980/2012, 15 a §).

2.4 Palveluohjaus

Ikääntyneen hyvinvointia, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista tulee tukea tarjoamalla laadukkaita sosiaali- ja terveystalvuuja riittävän ajoissa, yksilöllisen tarpeen mukaisesti. Palvelutarpeen arvioinnissa ikääntyneen toimintakyky tulee arvioida monipuolisesti ja luotettavilla arviointivälineillä. Ikääntyneen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn arvioinnissa selvitetään tämän kykyä selviytyä toiminnoistaan elin- ja asuinympäristössään. (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvuista 980/2012, 1§.) Ikääntyneiden palveluohjauksen keskeisenä tavoitteena on toimintakykyisen ikääntymisen turvaaminen. Tavoitteeseen pyritään tuemalla kotona asumista ja edistämällä ikääntyneiden toimintakykyä, terveyttä ja hyvinvointia. Ikääntyneiden palveluohjaus perustuu lähinnä palvelutarpeen selvittämiseen ja arviointiin. (Blommila ym., 2022, s. 68.) Keskitetyn neuvonnan ja palveluohjauksen tavoitteena on tarjota ikääntyneelle matalalla kynnyksellä neuvontaa, tietoa lähipalveluista ja tarvittaessa käynnistää palvelutarpeen arvioinnin prosessi (Kuvio 1) (THL, Ikääntyminen, 2023).

Kuvio 1. Keskitetty neuvonta ja asiakasohjaus (THL, 2023).

Tammenlehväkeskuksen ympärivuorokautisessa palveluasumisessa asukkaalle järjestetään kuukauden kuluessa muutosta hoitoneuvottelu, jossa arvioidaan palveluntarvetta LTC-RAI-arvioinnilla ja laaditaan yksilöllinen palvelu- ja hoitosuunnitelma. RAI-arvioinnin yhteydessä tehdään ravitsemuksen arviointi MNA (Mini nutritional assessment®), jonka avulla arvioidaan asukkaan

ravitsemustilaa. Asukas osallistuu aina itse arviointiin ja asukkaan luvalla myös omainen voi osallistua. Toimintakykyä ja vointia seurataan arjessa omaisten ja läheisten huomioita kuunnellen. (Tammenlehväkeskus, n.d., kohta Asiakkaan asema ja oikeudet.)

2.4.1 Palveluohjauksen prosessi

Palveluohjauksen prosessi käynnistyy ammattilaisen tunnistessa ikääntyneen tarvitsevan säännöllistä tukea ja apua arjessa selviytymiseen (THL, Ikääntyminen, 2023). Keskitetyn neuvonnan ja palveluohjauksen tavoitteena on ensimmäisestä yhteydenotosta käynnistyvä palveluketju, jonka avulla asiakas saa joustavasti ja moniammatillisesti tarpeitaan vastaavia palveluja. Asiakasohjausprosessin käynnistyttyä laaditaan yksilöllisesti palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma. Asiakasohjaus tekee päätökset tarvittavista palveluista sekä seuraa niiden toteutumista. Tarvittaessa asiakkaan toimintakykyä ja tilannetta arvioidaan uudestaan ja tehdään hoitosuunnitelmaan mahdolliset muutokset (Kuvio 2). (THL, Ikääntyminen, 2023.)

Kuvio 2. Asiakkaan palvelupolku (THL, 2023).

2.4.2 Palvelu- ja hoitosuunnitelma palveluasumisessa

Laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000, 7–8§) määritetään, että sosiaalihuoltoa toteutettaessa on laadittava palvelu-, hoito-,

kuntoutus- tai muu vastaava suunnitelma. Suunnitelma tulee laatia yhteisymmärryksessä asiakkaan ja hänen läheisensä tai laillisen edustajansa kanssa. Asiakkaan itsemääräämisoikeutta tulee kunnioittaa ottamalla huomioon hänen mielipiteensä ja toiveensa hoidon suhteen. Asiakkaan osallisuutta tulee tukea antamalla hänelle mahdollisuus vaikuttaa palvelujen suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Hyvinvointialue vastaa, että ikääntyneelle laaditaan asiakassuunnitelma ilman aiheetonta viivytystä palvelutarpeen selvittämisen jälkeen. Suunnitelmassa määritellään ikääntyneen toimintakykyä koskevan arvion perusteella, minkälainen palvelukokonaisuus tarvitaan hänen hyvinvointinsa, terveytensä, toimintakykynsä ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä hyvän hoidon turvaamiseksi. Palvelujen kokonaisuus tulee suunnitella niin, että ne vastaavat määrältään, sisällöltään ja ajoitukseltaan ikääntyneen tarpeita. Ikääntyneen näkemykset palvelukokonaisuuden muodostamisesta tulee kirjata suunnitelmaan. (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvuluista 980/2012, 16§.)

Palvelu- ja hoitosuunnitelma tehdään moniammatillisesti, yhteistyössä asiakkaan ja hänen läheistensä kanssa. Suunnitelmaa tehdessä kunnioitetaan asiakkaan näkemyksiä ja arvomaailmaa. (Hartikainen & Lönnroos, 2008, s. 16.) Palvelu- ja hoitosuunnitelman avulla asiakkaalle turvataan yksilöllinen, toimintakykyä edistävä ja ylläpitävä palvelukokonaisuus. Palvelu- ja hoitosuunnitelmaa päivitetään väliarviolla säännöllisesti kuuden kuukauden välein. Asiakkaan toimintakyvyn tai palvelutarpeen muuttuessa palvelu- ja hoitosuunnitelman päivitys tehdään tarvittaessa useammin. (Tepa Tampere, Palvelu- ja hoitosuunnitelma, 2023.) Palvelu- ja hoitosuunnitelman laatiminen ympärivuorokautisessa palveluasumisessa perustuu ajantasaiseen RAI-arviointiin.

2.5 Palveluasuminen

Palveluasuminen kattaa yhteisöllisen sekä ympärivuorokautisen palveluasumisen muodot. Yhteisöllisen asumisen pykälä 21 b § tuli voimaan 26.8.2022 alkaen ja koskee hyvinvointialueen järjestämää asumista. Yhteisöllinen asuminen tarjoaa esteettömän ja turvallisen asunnon sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistäviä palveluja. Ympärivuorokautisessa palveluasumisessa palveluun sisältyy edellisten lisäksi yksilöllinen ympärivuorokautinen hoito ja hoiva, toimintakykyä edistävä toiminta, ateriat, vaatehuolto sekä siivous. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 21§.) Palveluasumista tuottavat hyvinvointialueet, järjestöt ja yksityiset palveluntuottajat. Asumisesta peritään vuokrasopimuksen mukaista vuokraa ja asumispalvelumaksut ovat tulosidonnaisia. Hyvinvointialueen järjestämiin asumispalveluihin haetaan keskitetysti sosiaalihuollon palvelujen kautta. Asumispalveluja valvotaan valtakunnallisesti sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston sekä aluehallintoviraston toimesta. Hyvinvointialueet valvovat omia- ja ostopalvelujaan sekä yksityisten palveluntuottajien tuottamia palveluja alueellaan. (STM, Asumispalvelut ja asunnon muutostyöt, 2023.)

Tammenlehväkeskuksen toiminnan tavoitteena on ikääntyvien terveyden, toimintakyvyn ja hyvinvoinnin edistäminen ja ylläpitäminen sekä itsenäisen selviytymisen ja elämänhallinnan tukeminen organisaation arvojen mukaisesti. Ryhmäkotien toiminnan tavoitteena on tarjota ympärivuorokautista palveluasumista kodinomaisessa ja lämminhenkisessä ympäristössä asukkaan elämänkaaren loppuun saakka. (Tammenlehväkeskus, n.d., kohta Toiminta-ajatus, arvot ja toimintaperiaatteet.)

Ryhmäkodeilla toiminta perustuu kuntouttavaan työotteeseen. Jokaisen asukkaan tarpeisiin vastataan yksilöllisesti, hänen toimintakykynsä ja voimavarojensa huomioiden ja omatoimisuuteen kannustaen. (Tammenlehväkeskus, n.d., kohta Palvelun sisällön omavalvonta.) Asukkaiden toiveista ja ajatuksista hoidon sekä asumisen suhteen keskustellaan hoitoneuvottelussa. Asukkaan mielipiteet huomioidaan, itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan ja toiveet

huomioidaan palveluja tarjottaessa. (Tammenlehväkeskus, n.d., kohta Asiakkaan asema ja oikeudet.)

Ryhmäkodeissa pidetään viikoittain asukaskokous, jonka pohjalta rakennetaan yhteistyössä asukkaiden kanssa kulttuuriohjelmaa. (Tammenlehväkeskus, n.d., kohta Asiakkaan asema ja oikeudet.) Ryhmäkodeilla järjestetään kuukausittain yhteisöpalaveri, johon omaiset ovat tervetulleita. Yhteisöpalaverissa suunnitellaan ja kehitetään toimintaa sekä tapahtumia yhdessä. Asukkaat otetaan mukaan asumispalveluiden kehittämiseen myös säännöllisesti pelattavan Laatu-pelin avulla. Laatu-pelissä esille tulleet toiveet ja kehittämiskohteet otetaan huomioon asumispalveluiden suunnittelussa ja palveluissa.

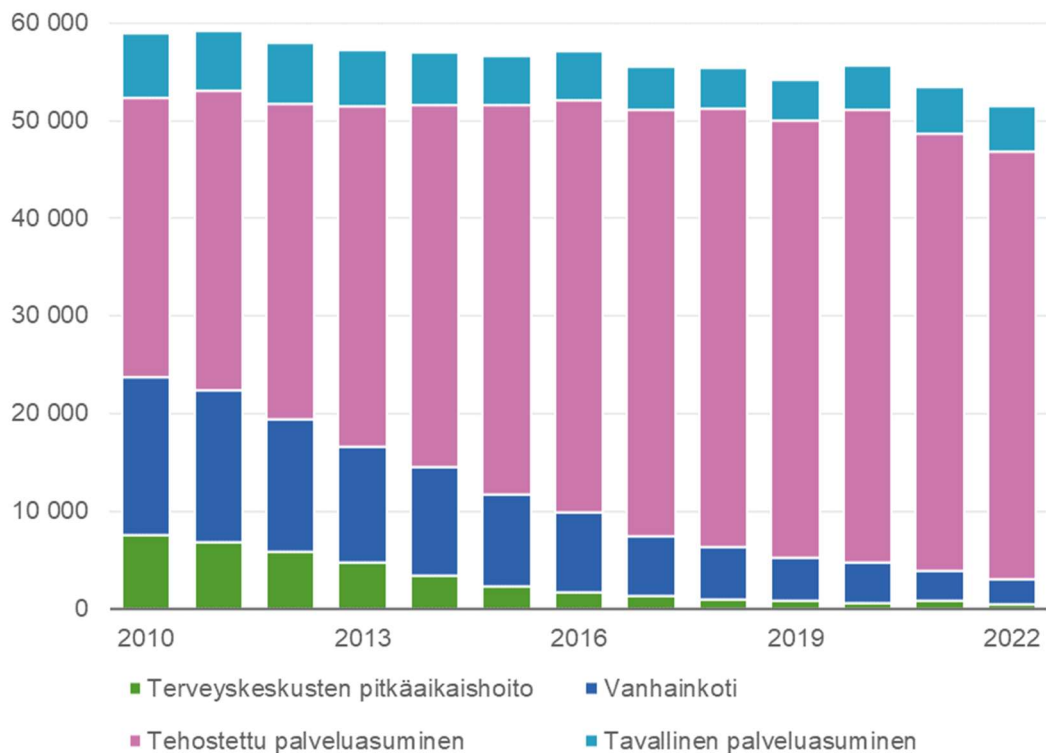
2.5.1 Asumispalvelujen nykytilanne

Ikääntyneiden asumispalvelut on olleet selkeässä murroksessa viimeisen parinkymmenen vuoden aikana. Ympäri vuorokautisten asumispalveluiden tarve on jatkuvasti kasvanut, kun taas tavallinen palveluasuminen on vähentynyt. Ympäri vuorokautiset laitos- ja asumispalvelut koostuvat ympäri vuorokautisesta palveluasumisesta, vanhainkotihoitosta ja terveyskeskusten pitkäaikaishoidosta. Vuonna 2022 asiakkaiden keski-ikä sosiaalihuollon ikääntyneiden ympäri vuorokautisten palvelujen asiakkailla oli 84 vuotta. Alle 65-vuotiaita päihteiden vuoksi dementoituneita tai vammaisia hoidossa on jonkin verran, mutta asiakkaista valtaosa eli 98% oli 65 vuotta täyttäneitä vuonna 2022. Kaikkiaan sosiaalihuollon ympäri vuorokautisten palveluiden piirissä hoidettiin 108 000 ikääntynyttä vuoden 2022 aikana ja asiakasmäärä pysyi lähes edellisvuoden 2021 tasolla (-0,9 %). (THL, Sosiaalihuollon laitos- ja asumispalvelut, 2023.)

Vuoden 2022 lopussa ympäri vuorokautisten asumispalveluiden piirissä asui yhteensä noin 40 819 eli 6,9% (34 310 eli 10% vuonna 2000) 75 vuotta täyttäneistä ikääntyneistä henkilöistä. Näistä asumispalveluista ympäri vuorokautisen palveluasumisen osuus on kasvanut selkeästi eniten, noin 4,7%, kun taas pitkäaikaisen laitoshoidon eli terveyskeskusten vuodeosastojen ja

vanhainkotien asiakasmäärät ovat huomattavasti vähentyneet viimeisen kymmenen vuoden aikana (Kuvio 3). Tavallisessa palveluasumisessa vastaava luku on 4104 eli 0,7% ikääntyneistä henkilöistä (7 900 eli 2.3% vuonna 2000). Kotona asuvia, säännöllisen kotihoidon piirissä olevia ikääntyneitä henkilöitä oli vuoden 2022 lopussa 46 532 eli 7,7 % 75 vuotta täyttäneistä henkilöistä. Kotihoidon säännöllisellä asiakkuudella tarkoitetaan, että kotikäyntejä on vähintään 6 päivänä 60 vuorokauden jaksolla. (THL, Sosiaalihuollon laitos- ja asumispalvelut, 2023.)

Ikääntyneiden laitos- ja asumispalvelujen asiakkaat yhteensä vuosien 2010–2022 lopussa

Kuvio 3. Sosiaalihuollon laitos- ja asumispalvelujen asiakkaat vuosina 2010–2022 (THL, 2023).

Vuoden 2022 aikana ympärivuorokautisessa palveluasumisessa ja vanhainkotihoitossa on hoidettu yhteensä noin 81 000 asiakasta. Heille kertyi kyseisen vuoden aikana noin 16,9 miljoonaa hoitopäivää. Vanhainkotien asiakkaista osa siirtyy viimeisten elinvuosiensa aikana ympärivuorokautiseen

palveluasumiseen. Ympäri vuorokautisesta palveluasumisesta vastaavaa siirtymää muihin sosiaalihuollon palveluihin ei juurikaan ole. (THL, Sosiaalihuollon laitos- ja asumispalvelut, 2023.)

2.5.2 Ympäri vuorokautisen hoidon kriteerit

Ympäri vuorokautiseen palveluasumiseen pääsemisen edellytyksenä on RAI-arviointiin perustuva palvelutarpeen arviointi. Palvelutarpeen arviointi tehdään ammattilaisen toimesta, yhteistyössä asiakkaan ja omaisten tai edunvalvojan kanssa. Ympäri vuorokautisen palvelun saamisen ehtona on, että asiakas ei fyysisen, psyykkisen tai sosiaalisen toimintakyvyn alentumisen vuoksi selviydy kotona asumisesta palvelujen, apuvälineiden ja teknologian turvin. Hoivan, huolenpidon ja valvonnan tarpeen tulee olla ympäri vuorokautista. (Pirkanmaan hyvinvointialue, Ympäri vuorokautinen palveluasuminen, 2023.)

Ympäri vuorokautisen palveluasumisen päätös perustuu palvelutarpeen arviointiin sekä lääketieteelliseen ja asiakasturvallisuuteen liittyviin perusteisiin. Ennen ympäri vuorokautisen palveluasumisen päätöstä on selvitettävä mahdollisuudet täyttää palveluntarve kotiin annettavien ja muiden sosiaali- ja terveyspalvelujen avulla. Palvelutarpeen arviointi tehdään moniammatillisesti ja ratkaisu hoidon toteuttamisesta on perusteltava. (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012, 15§.)

Palvelutarpeen arvioinnissa otetaan huomioon toimintakyvyn heikkenemistä ennakoivat riskitekijät, kuten terveydentilan epävakaus, ravitsemustila, turvattomuus, yksinäisyys ja kipu. Arvioinnissa korostetaan henkilön omaa näkemystä voimavaroistaan ja hänen mielipidettään arvostetaan ja kuullaan. (Tammenlehväkeskus, n.d., kohta Asiakkaan asema ja oikeudet.)

2.5.3 Palveluasumiseen siirtyminen

Muuttaminen pois omasta kodista on vanhuusiän suurimpia luopumisia, koska omaan tuttuun kotiin yhdistyy elämänlaadun lisäksi kokemus pysyvyydestä ja omannäköisestä arjesta. Palveluasumiseen siirtyminen tapahtuu usein nopeasti sairastumisen tai tapaturman seurauksena, jolloin ikääntyneen oma muuttoon valmistautuminen voi jäädä vähäiseksi. (Pikkarainen, 2019, s. 193–196.) Muutto omasta kodista palveluasumisen piiriin muuttaa ikääntyneen koko elämänpiirin ja -tyylin. Vanhenemismuutosten lisäksi ikääntyneen täytyy totutella yhteisöelämään, aikatauluihin ja uuteen rooliin hoivakotiasukkaana. (Pirhonen, 2019, s. 84.) Omasta kodista luopuminen ja entisen elämän taakse jättäminen aiheuttaa surua ja epätietoisuutta elämään. Ympäri vuorokautisen palveluasumisen tarjoajan tuleekin vastata ikääntyneen tuen ja tiedon tarpeeseen sekä helpottaa sopeutumista ryhmäkotiin. Ikääntyneen muuttaessa palveluasumiseen henkilökunnan on tärkeää perehtyä ikääntyneen elämäntilanteeseen ja siten auttaa elämään omannäköistä arkea (Pikkarainen, 2019, s. 190).

Tammenlehväkeskuksen ympärivuorokautisen palveluasumisen ryhmäkodissa asukkaan kanssa täytetään hänen muuttaessaan Elämänkaari-kysely ja Elämänpuu-huoneentaulu, joiden avulla perehdytään asukkaan elämäntilanteeseen, tapoihin ja tottumuksiin. Asukkaan elämäntilanteeseen ja tapoihin tutustumalla luodaan asukkaalle omannäköinen ja yksilöllinen elämä ryhmäkodissa. Asukkaan itsemääräämisoikeus ja mielipiteet huomioidaan hoidossa ja asukkaalla on mahdollisuus elää tottumallaan elämänrytmillä (Tammenlehväkeskus, n.d., kohta Asiakkaan asema ja oikeudet).

Ympäri vuorokautisen palveluasumisen lähtökohtana tulee pitää toimintakykyä ja terveyttä edistävää turvallista ja kodinomaista asumista, jossa ikääntyneen elämäntilanteeseen ja tarpeisiin huomioidaan yksilöllisesti (Pikkarainen, 2019, s. 186–187). Palveluasumisen tiloissa tulee korostaa asukkaan yksityisyyttä ja nähdä ympäristö ensisijaisesti ikääntyneen kotina. Yhteistyö omaisten, asukkaan ja henkilökunnan välillä auttaa sopeutumisessa uuteen kotiin. (Räsänen, 2019, s. 29.) Muistisairaana ikääntyneen yksilöllinen ja arvostava kohtaaminen ja rajoitteista huolimatta hänen sosiaalisen kanssakäymisensä tukeminen,

edistää ja voimaannuttaa myös muistisairaana ja läheisten suhdetta (World Alzheimer Report, 2022).

Uuden asukkaan muuttaessa Tammenlehväkeskuksen ryhmäkotiin pyritään, että häntä vastaanottamassa on sairaanhoitaja ja omahoitaja. Asukkaan ja omaisten kanssa käydään läpi muuttoon liittyviä asioita, tutustutaan ryhmäkotiin ja avustetaan oman asunnon sisustamiseen liittyvissä asioissa. Mikäli asukas muuttaa ryhmäkotiin ilman omaisten tukea, vietetään hänen kanssaan aikaa ja huolehditaan kotiutumisen prosessista. Ennen muuttoa asunnon ulko-ovelle teetetään asukkaan etunimellä varustettu nimitaulu, joka identifioi asunnon asukkaalle, lisäten näin kodinomaisuutta. Ryhmäkodissa asukkaalla on mahdollisuus sisustaa asuntonsa omilla huonekaluilla, tekstiileillä ja tavaroilla.

Omaisillekin läheisen muutto palveluasumiseen saattaa tulla yllättäen äkillisen sairauden tai toimintakyvyn heikentymisen myötä. Tilanne voi aiheuttaa surua, epätietoisuutta ja hämmennystäkin. Omaisten odotukset ja toiveet läheisen yksilöllisestä ja tarpeita vastaavien palveluiden saamisesta nousevat keskiöön. (Ala-Heikkilä, 2023.) Omaisille läheisen muutto pois omasta kodista merkitsee luopumisen tunteita ja käytännön järjestelyistä huolehtimista. Ryhmäkodissa onkin tärkeää ottaa huomioon myös omaisten toiveet sekä tiedon- ja keskustelun tarpeet asukkaan muuttaessa. Tammenlehväkeskuksen ryhmäkoteilla omaisten ja läheisten osallisuutta asukkaan elämässä tuetaan. Omaisten ja läheisten toivotaan osallistuvan asukkaan elämään ja hoitoon mahdollisuuksiensa mukaan. Yhteistyö omaisten kanssa perustuu avoimeen vuorovaikutukseen ja arvostavaan kohtaamiseen.

3 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET JA PROJEKTIT AIHEESTA

Oppaita palveluasumisen asukkaille on laadittu opinnäytetyönä aiemminkin. Opas asukkaille ja omaisille on kuitenkin aina yksilöllinen, oman palveluntuottajan näkökulmasta tuotettu kokonaisuus. Kun opas toteutetaan yhteistyössä

työn tilaajan kanssa, se vastaa mahdollisimman hyvin muuttavien asukkaiden ja heidän omaistensa sekä palveluasumisen tarjoajan tarpeita.

Omaisten ja henkilökunnan välisen yhteistyön kehittäminen edistää vuorovaikutusta, osaamista ja asukkaan hyväksi tehtävää työtä. Vuorovaikutuksen ja kohtaamisen merkitys korostuu omaisyhteistyössä. Asiakaslähtöinen toiminta korostaa omaisen merkitystä asukkaan elämänlaadulle. (Räsänen, 2017, s. 48.) Avoimen tiedottamisen ja viestinnän avulla omaisyhteistyötä voidaankin kehittää ja tukea sekä rakentaa luottamusta omaisten ja henkilökunnan välille.

Taina Kaislasuo on laatinut esitteen Enon vanhusten tuki ry:lle/Palvelutalo Kotirannan uusille asukkaille ja heidän läheisilleen. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää Palvelutalo Kotirannan palveluohjausta hoitotyössä. Esitteen avulla voidaan jakaa luotettavaa ja samanlaista tietoa uusille asukkaille. Esitteen sisältöä varten hän oli haastatellut toimeksiantajaa ja henkilökuntaa. (Kaislasuo, 2018, s. 2.)

Tuuli Alalahti ja Tuula Aslan suunnittelivat ikääntyneen toimintakykyä tukevan asukasoppaan vanhusten vuokratalon, Keskikodin asukkaille ja omaisille. Tavoitteena oli kehittää Tornion kotihoidon palveluista tiedottamista sekä laatia opas kotihoidon henkilökunnan tueksi tiedonvälitykseen. Projektin aikana haastateltiin henkilökuntaa ja osastonhoitajaa, joiden kanssa käydyistä keskusteluista saatiin näkökulma oppaan sisältöön. (Alalahti & Aslan, 2015, s. 2.)

4 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE, TARKOITUS JA MENETELMÄ

4.1 Tavoite ja tarkoitus

Opinnäytetyön tarkoituksena on vastata työelämästä nousseeseen tarpeeseen parantaa asukkaiden tiedonsaantia Tammenlelväkeskuksen palvelutarjonnasta ja kehittää Tammenlelväkeskuksen ympärivuorokautisen

palveluasumisen ryhmäkotien toimintaa vastaamaan mahdollisimman hyvin asukkaiden tarpeita.

Tavoitteena on lisätä opinnäytetyön tuloksena syntyvän oppaan avulla uusien asukkaiden ja heidän omaisten tiedonsaantia sekä yhtenäistää uudelle asukkaalle jaettavaa materiaalipakettia. Opas antaa tietoa Tammenlehväkeskuksen tarjoamista palveluista, toiminnoista sekä yhteystiedoista uusille asukkaille, sekä heidän omaisilleen ja läheisilleen.

Organisaation ulkoisen viestinnän tehtävänä on yhteisökuvan muodostaminen. Avoin viestintäkulttuuri tukee organisaation kehittymistä. Sosiaali- ja terveysalan työ on laajalti viestinnän avulla tehtävää työtä. Viestintä sosiaali- ja terveysalalla käsittää sisäisen ja ulkoisen, kriisi- ja muutos-, ammatillisen- ja asiantuntija- sekä asiakasviestinnän. (Roivas & Karjalainen, 2013, s. 101.)

Oppaan tekstien on hyvä olla tiiviitä, yksiselitteisiä ja täsmällisiä sekä sisällön luotettava ja virheetön. Oppaan tulee olla kohderyhmälleen eli tässä tapauksessa ikääntyneelle suunniteltu, helppoluinen ja selkeä. Kirjoitettu opas toimii suullisen ohjauksen tukena. Se antaa asiakkaalle mahdollisuuden tutustua asioihin omassa rauhassa ja toimii samalla muistilistana. (Roivas & Karjalainen, 2013, s. 119.)

4.2 Menetelmänä toiminnallinen opinnäytetyö

Tutkimuksellisen opinnäytetyön vaihtoehtona opinnäytetyö voidaan toteuttaa toiminnallisena opinnäytetyönä (Vilkka & Airaksinen, 2003, s. 9). Toiminnallinen opinnäytetyö ammattikorkeakoulussa on tutkimuksellisen kehittämisen tapa ja opinnäytetyötyyppi, jonka avulla näytetään ammatillinen asiantuntijuus perustellusti, kehittäväällä ja tutkimuksellisella tavalla tehdyllä raportilla ja tuotoksella. Toiminnallisen opinnäytetyön kehittämisen tavoitteena on kohderyhmäänsä (asiakkaat tai työntekijät) tai toimintaympäristönsä arjen käytäntöjä palveleva ammatillinen tuotos. (Kostamo ym., 2022, s. 11.)

Toiminnallisella opinnäytetyöllä tavoitellaan ammatillisessa kentässä käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista, toiminnan järjestämistä tai järjeistämistä. Opinnäytetyö voi olla ammatilliseen käytäntöön suunnattu ohje tai ohjeistus kuten opas, kansio tai kirja. Vaihtoehtoisesti se voi olla tapahtuman tai tilaisuuden, kuten näyttelyn tai kokouksen suunnittelu ja järjestäminen. (Vilkkä & Airaksinen, 2003, s. 9.) Toiminnallisen opinnäytetyön toteuttamisessa yhdistyy tekijän tavoitteet asiantuntemuksensa syventämiselle, toimeksiantajan tavoitteet kehittämisen kohteelle ja oppilaitoksen tavoitteet opinnäytetyökokonaisuudelle (Kostamo ym., 2022, s. 11). Ammattikorkeakoulussa tehty toiminnallinen opinnäytetyö prosesseineen voikin suunnata tekijänsä urasuunnittelua ja työllistymistä. Työelämästä saatu toimeksi annettu opinnäytetyöaihe tukee myös ammatillista kasvua, lisää vastuuntuntoa opinnäytetyöstä ja opettaa projektinhallintaan. (Vilkkä & Airaksinen, 2003, s. 16–17.)

Toiminnallinen opinnäytetyö on kaksiosainen kokonaisuus, joka koostuu kehittämistyön tuotoksesta ja tutkimusraportista. Raportin kohteena on tuotos ja sen toteuttamisprosessi. Toiminnallisen opinnäytetyön prosessi alkaa ideoinista sekä tavoitteiden ja kohderyhmän määrittelystä eli tässä opinnäytetyössä hyvän oppaan sisältörakenteen suunnittelusta. Työ etenee toimintasuunnitelman laatimiseen ja kehittämistyöhön. Kehittämistyö sisältää aineiston hankinnan, teoreettisen peilauksen ja tuotoksen kehittelyn sekä raportin kirjoittamisen. Lopputuloksena esitellään tuotos, tässä tapauksessa opas, ja raportti työn tilaajalle. (Kostamo ym., 2022, s. 12.)

5 OPPAAN TUOTTAMINEN PROSESSINA

Opinnäytetyö on kertaluonteinen projekti, joka on rajattu ajallisesti, laajuudeltaan ja osaamistavoitteiltaan. Toiminnallinen opinnäytetyö on kehittämistyö, jossa määritellään tavoitteet, suunnitelma, menetelmä, aikataulu sekä tuotoksen ja tulosten arviointi. Kehittämistyö tehdään tiettyyn tarpeeseen ja ympäristöön yhdessä työelämäkumppanin kanssa. Opinnäytetyön raportin

kirjoittaminen kulkee prosessina kehittämistyön rinnalla, opinnäytetyötä samalla jäsentäen ja tuloksia raportoiden. (Kostamo ym., 2022, s. 15–16.)

5.1 Opinnäytetyöprosessin suunnittelu

Projekti- ja työsuunnitelmalla on kolme tehtävää. Se kuvaa kuinka projektin toivottu lopputulos saavutetaan, toimii seurannan ja valvonnan apuvälineenä sekä palvelee organisaation operatiivista kokonaissuunnittelua. Suunnittelu- vaiheessa määritellään projektin aikataulu, varataan tarvittavat voimavarat sekä sovitaan projektissa käytettävät menetelmät ja pelisäännöt. Projektisuunnitelma toimii projektin läpiviennin sekä etenemisen seurannan välineenä eli luo edellytykset projektin onnistumiselle. Projektityöprosessi muuttuu edetessään, joten suunnitelman tulee myös mukautua ja pysyä reaaliajassa. Suunnittelun ja tehtävien organisoinnin tulee jatkua projektin koko elinkaaren ajan. (Ruuska, 2012, s. 175–182.) Hyvässä projektisuunnittelussa tulee huomioida ja selvittää myös projektin toteutukseen liittyvät mahdolliset riskit ja ongelmat sekä ennakkoinnilla varautua odottamattomiin tilanteisiin (Pelin, 2020, s. 219).

Opinnäytetyöideani syntyi syksyllä 2022 kehittämis- ja tutkimustoiminnan syventämisen kurssin tehtävien myötä. Halusin yhdistää opinnäytetyöni omalle työpaikalleni Tammenlehväkeskukseen ja samalla toiminnallisen opinnäytetyöni avulla kehittää käytänteitä työpaikallani. Helmikuussa 2023 esitin opinnäytetyöideani asukkaalle ja omaiselle suunnatusta oppaasta Tammenlehväkeskuksen ryhmäkotien palveluvastaavalle. Hän otti opinnäytetyöideani mielellään vastaan. Mietimme yhdessä opinnäytetyön tavoitetta ja toteuttamistapaa sekä keskustelimme projektin aikataulusta. Tavoitteeksi asetettiin asukkaille jaettavan tiedon lisääminen, materiaalin yhtenäistäminen ja päivittäminen oppaan avulla.

Työelämästä noussut tarve asukasoppaasta, jossa on koottuna tärkeimmät tiedot ympärivuorokautisen palveluasumisen toiminnoista, käytänteistä ja yhteystiedoista ohjasivat suunnitteluani ja tiedonkeruuta kevään aikana. Oppaan

tarkoituksena on toimia sekä asukkaan että omaisen tukena, joten tiedonkeruu opinnäytetyöhön ja oppaaseen valikoitui molempien kohderyhmien mukaan.

Laadin maaliskuussa 2023 opinnäytetyösuunnitelman, jonka yhteyteen laadin opinnäytetyölleni myös alustavan aikataulun. Aikataulun opinnäytetyöprosessille halusin pitää joustavana, koska tarkoitukseni oli edistää opinnäytetyötä ja oppaan toteuttamista työni ja muiden opintojen ohella. Alla olevassa prosessikaaviossa (Kuvio 4) opinnäytetyön aikataulun eteneminen kuvailtuna.

Kuvio 4. Opinnäytetyöprosessin eteneminen.

5.2 Opinnäytetyöprosessin toteutus

Työelämälähtöinen opinnäytetyö voidaan toteuttaa projektina. Projektilla tarkoitetaan tietyn ajan kestäväää prosessia, joka voi tähdätä tiettyyn kertaluonteiseen tulokseen tai olla osa isompaa hanketta. Projektin onnistumiseksi, se tulee suunnitella, organisoida, toteuttaa, valvoa, seurata ja arvioida tarkasti. (Vilkkä & Airaksinen, 2003, s. 47–48.) Projektityyppiseksi opinnäytetyöksi oppaan suunnittelu ja toteutus sopii hyvin.

Toiminnallisen opinnäytetyöprosessin tuotoksen lisäksi prosessista kirjoitetaan raportti. Opinnäytetyöraportti kuvaa auki mitä, miksi ja miten on tehty, työprosessin etenemisen sekä minkälaisiin tuloksiin ja johtopäätöksiin on päädytty. Raportissa prosessi avataan tutkimusviestinnän keinoin, kun taas tuotoksen tekstityyli suunnataan kohde- ja käyttäjäryhmälleen. (Vilkkä & Airaksinen, 2003, s. 65.)

Tehtyäni opinnäytetyösopimuksen toimeksiantajan kanssa, aloitin keräämän tietoa oppaan teoreettisen viitekehyksen pohjaksi. Tiedonhaun suoritin keräämällä aiheeseen liittyvää aineistoa ajantasaisista lähteistä, kuten kirjoista, internet-sivuilta ja lainsäädännöstä. Osallistuin ohjaavan opettajan opinnäytetyön ohjaustunneille, saaden sieltä vinkkejä ja ehdotuksia opinnäytetyöni edistämiseen. Opinnäytetyöprosessini aloitin syventämällä ja laajentamalla opinnäytetyösuunnitelmaan jo kirjoittamaani teoriapohjaa.

Oppaan suunnittelun aloitin vapaamuotoisella keskustelulla oppaan sisällöstä ryhmäkodista muodostetun moniammatillisen ryhmän kanssa sekä oppaan aineiston keräämisellä. Oppaaseen suunnittelemani sisältö oli jo olemassa olevaa tietoa. Oppaassa se piti koota yhteen ja yhdistää selkeäksi, helppoluokseksi kokonaisuudeksi. Oppaan sisältöä keräsin sähköpostitse, puhelimitse sekä Tammenlehväkeskuksen kirjallisista ohjeista ja internet-sivuilta.

Prosessin aikana olin yhteydessä toimeksiantajaan sähköpostitse sekä tavaten. Tiedustelin heidän toiveitaan oppaan sisällön, visuaalisen näön ja muiden oppaaseen vaikuttavien tekijöiden suhteen. Saamani palautteen ja

kehittämisideoiden perusteella muokkasin opasta edelleen vastaamaan paremmin toimeksiantajan toiveita. Yhteistyö toimeksiantajan kanssa oli koko opinnäytetyöprosessin ajan helppoa ja mutkatonta.

Tapasin lokakuun 2023 alussa ryhmäkotien palveluvastaavaa ja esittelin suunnittelemaani oppaan ensimmäisen version. Kävimme läpi oppaan sisältöä ja rakennetta. Suunnitelma oppaan koosta muuttui tapaamisessa, kun totesimme toimeksiantajan kanssa, että A5-kokoisena oppaan tekstit saattavat olla ikääntyneelle henkilölle liian pientä lukea. Päädyimme toteuttamaan oppaan A4-kokoisena, paperisena nidottuna oppaana sekä sähköisenä versiona. Sähköinen versio on tulevaisuudessa helppo päivittää tarpeen mukaan. Pdf-tiedostona opas on helppo toimittaa myös sähköpostitse ja lukea mobiilissa.

Haasteita matkan varrella aiheutti aikataulu, jonka selättämiseksi joudun useasti muuttamaan suunnitelmaa ja toimintatapoja. Projektissa on aina vaikuttamassa myös muiden sidosryhmien aikataulut, omalla kohdallani prosessin aikana perhe-elämään liittyvät asiat. Kaikki ei siis prosessissa aina ollut pelkästään itsestäni kiinni, mutta järjestelmällisten muistiinpanojeni avulla sain prosessin pitkittyessä pidettyä ajatukset kasassa ja keräämäni tiedot järjestyksessä. Syys-lokakuun ajan 2023 keskityin tiiviisti opinnäytetyöraportin kirjoittamiseen sekä oppaan suunnitteluun ja toteutukseen. Pysyin lopulta aikataulussa ja saavutin tavoitteeni lopulta molempien valmistumisen osalta ajallaan.

5.3 Vuoropuhelu henkilökunnan kanssa

Järjestin kesäkuussa 2023 Teisko 2 ryhmäkodissa vapaamuotoisen keskustelutilaisuuden, kuullakseni henkilöstön ja hoitajien näkemystä oppaan rakenteesta. Keskustelimme vapaasti asukkaiden muutosta ympärivuorokautiseen palveluasumiseen sekä siihen liittyvistä asioista. Keskusteluun osallistui sairaanhoitaja, lähihoitaja, hoiva-avustaja ja sairaanhoitajaopiskelija. Keskustelussa nousi esiin yleisimpiä asukkaiden ja omaisten odotuksia, tarpeita ja huolenaiheita heidän muuttaessaan ryhmäkotiin.

Keskustelu oli vilkasta, ajatuksia ja ideoita aiheesta nousi esiin runsaasti. Yleisimpinä ja tärkeimpinä oppaan sisällöksi nousi kaikilta esiin perusasioiden kuten yhteystietojen ja Tammenlehväkeskuksen esittely. Lisäksi oppaaseen toivottiin tietoja asukkaille ryhmäkodissa tarjottavista palveluista mm. lääkäri- ja apteekkipalveluista sekä muista palveluista kuten jalkojenhoitajasta ja kampanjo/parturipalveluista. Lääkäripalveluihin liittyen ehdotettiin oppaaseen myös tietoa siitä, että asukkailla on mahdollisuus käyttää myös yksityisiä lääkäri- ja hammaslääkäripalveluja. Myös omaisten ja läheisten osallisuuden mahdollistamista mm. fysioterapia- ja lääkärikäynneillä haluttiin korostaa.

Tärkeäksi aiheeksi koettiin omahoitajuus ja sen tarkoituksen selvittäminen oppaassa. Myös palvelu- ja hoitosuunnitelman sisällöstä ja RAI- ja väliarvioista koettiin tärkeäksi kertoa oppaassa. Ryhmäkodin käyttämää työmenetelmää, kuntouttavaa työtettä haluttiin korostaa. Siten voidaan kertoa omaisille ja asukkaille, että asukkaan toimintakykyä halutaan ryhmäkodissa mahdollisimman paljon ylläpitää ja säilyttää hyvän elämänlaadun turvaamiseksi. Yksi keskustelija korosti samassa yhteydessä kivun hoidon ja seurannan tärkeyttä kuntouttavan työtteen mahdollistamiseksi.

Asukkaan arkipäivään liittyvästä aikataulusta kuten ruokailuajoista ja päiväohjelmasta sekä kulttuurikuntoutustoiminnasta toivottiin oppaaseen sisältöä. Ravitsemukseen liittyen toivottiin tiedon jakamista aterioista ja erikoisruokavalioidista, jotta omaisten huoleen mm. proteiinin riittävästä saannista voidaan vastata. Kulttuurikuntoutukseen liittyen ulkoilu sekä juhlapyhien viettäminen ryhmäkodissa todettiin myös tärkeiksi asioiksi. Vierailukäytännöistä ja -ajoista toivottiin selkeää ohjeistusta, samoin asukkaiden mahdollisuudesta vieraila kotona. Olipa joku hoitajista käynyt myös laajan keskustelun omaisen kanssa asukkaan lomaoikeudesta ja toivoi tästä tietoa oppaaseen.

Muuttoon liittyen oman asunnon kalustamisesta ja sisustamisesta käytiin keskustelua ja siihen liittyvistä asioista nostettiin esiin omien tavaroiden tärkeys ja tunnearvo ikääntyneelle. Koettiin tärkeäksi kertoa omaisille, että mahdollisuuksien mukaan asuntoa sisustettaisiin omilla tavaroilla ja huonekaluilla, jotta kodinomaisuus lisääntyisi. Kaikki osallistujat kuitenkin olivat sitä mieltä, että

omaisille ja asukkaille täytyy tiedottaa, että säätösänky kuuluu kalustukseen Tammenlehväkeskuksen tarjoamana. Tämä koettiin tärkeäksi, jotta hoitajien työergonomia tulee huomioitua päivittäisessä hoitotyössä.

Apuvälineiden hankinnasta apuvälineyksiköstä toivottiin mainintaa, koska aihe koettiin usein omaisille suureksi huolenaiheeksi. Samoin pyykki- ja liinavaatehuollosta kertomista ehdotettiin ja siihen liittyvänä, että myös peitot, tyynyt ja tarvittaessa vuodesuojat lainataan asukkaalle ryhmäkodista. Sen sijaan asukkaiden muuttoon ja uuteen asuntoon liittyvien tarvittavien tarvikkeiden listausta ei keskustelussa koettu tärkeäksi oppaan sisällössä. Todettiin, että tarvikelista elää jatkuvasti ja muutoksia tulee. Samoin ajateltiin, että tarvikelistan tiedot ikään kuin hukkuvat oppaaseen ja siten lista olisi parempi antaa erillisenä.

5.4 Opinnäytetyöprosessin arviointi ja tuotoksen tarkastelu

Projektilla on selkeä alkamis- ja päättymisajankohta ja se päättyy, kun projektisuunnitelmassa määritelty työkokonaisuus on suoritettu ja tilaajan hyväksymä (Ruuska, 2012, s. 265). Projektilla on monia tavoitteita ja odotuksia, joiden perusteella voidaan arvioida projektin onnistumista. Projektin tilaajalle on tärkeää ajallinen ja taloudellinen pitävyys, projektin osallistujille sisällöllinen ja laadullinen onnistuminen sekä käyttäjälle tuotos. Onnistuneessa projektissa lopputuotokselle asetetut tavoitteet saavutetaan suunnitellun aikataulun mukaisesti, sovituin kustannuksin. Projektin onnistumista on hyvä arvioida sekä lopputuotoksen että prosessin näkökulmasta. (Ruuska, 2012, s. 274–287.)

Projekti voidaan nähdä myös oppimisprosessina, joka ensisijaisesti vahvistaa osallistujiensa asiantuntemusta ja kartuttaa projektityökokemusta. Prosessissa kertyy lisäksi tietoa, joka kannattaa siirtää organisaation käyttöön ja siten lisätä osaamista. Projektin loppuraportissa tiivistetään projektin ongelmat ja kehittämissuositukset, joiden pohjalta saadaan koottua yhteenveto projektissa opitusta. (Ruuska, 2012, s. 271.)

Oppaasta tuli asukkaalle ja omaiselle sopiva kokonaisuus, jossa kerrotaan selkeästi Tammenlehväkeskuksen ympärivuorokautisen palveluasumisen yhteystiedoista, palveluista ja käytänteistä. Oppaan alussa on kerrottu yhteystiedot sekä yleisesti Tammenlehväkeskuksesta ja asumispalveluista. Oppaan loppuosassa erillisten otsikoiden alla on kuvattu ryhmäkotien erilaisia toimintoja ja käytänteitä. Oppaan tarkempi sisältö esiteltynä opinnäytetyön liitteessä (Liite 1).

Mielestäni onnistuin kirjoittamaan selkeällä kielellä ja avaamaan oppaaseen tietoja monipuolisesti. Oppaan sisältö rakentui ja muodostui toimeksiantajan toiveiden, henkilökunnan kanssa käydyn vuoropuhelun sekä omien kokemusieni kautta. Oppaan suunnittelussa halusin korostaa avoimuutta ja läpinäkyvyyttä, ehkä hieman rohkeuttakin tukemaan organisaation toiminnan edistämistä. Opas toimii myös hyvänä markkinoinnin välineenä ympärivuorokautiselle palveluasumiselle. Oppaassa on lisäksi kuvituksena käytetty ryhmäkodilla otettuja valokuvia ja erilaisia kuvakkeita elävöittämään tekstiä.

Projektin päättyessä voidaan pitää projektin osallistujille päätöstilaisuus, jossa käydään läpi projektin tavoitteita, aikataulua, ongelmia ja onnistumista (Mäntyneva, 2016, s. 145–146). Projektille on tyypillistä synnyttää uusia ideoita ja kehittämiskohteita, joita ei ole suunniteltu alkuperäiseen projektisuunnitelmaan. Nämä kehitysehdotukset kirjataan projektin aikana ylös, käsitellään päätöstilaisuudessa, jolloin sovitaan jatkotoimenpiteistä. Projekti kuitenkin päätetään selkeästi, kun alkuperäisen suunnitelman tuotos on toteutettu ja valmis. (Ruuska, 2012, s. 268.)

Suunnittelemani ja laatimani oppaan esittelin toimeksiantajalle lokakuun alussa. Oppaan valmistuttua sain sille hyväksynnän toimeksiantajalta ja arvioinnin tekemästäni tuotoksesta. Toimeksiantajan arviointi tukee omaa arviointiani opinnäytetyöprosessin onnistumisesta ja hyvästä lopputuloksesta.

6 POHDINTA

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli parantaa asukkaiden sekä heidän omaisten ja läheisten tiedonsaantia Tammenlehväkeskuksen ympärivuorokautisen palveluasumisen palvelutarjonnasta. Toiminnallisen opinnäytetyön kautta pääsin vaikuttamaan käytännön työhön ja kehittämään ryhmäkotien toimintaa asukkaiden tarpeita vastaavaksi, suunnittelemalla sekä toteuttamalla asukasoppaan ryhmäkotien uusille ja nykyisille asukkaille.

Opinnäytetyöaiheeni idean oppaan toteuttamisesta sain työelämästä lähteneestä tarpeesta ja halustani kehittämistyön kautta vaikuttaa työpaikkani käytäntöihin. Asukasoppaan tarpeellisuus ja hyödyllisyys oli noussut esiin ryhmäkotien hoitotyön arjessa. Opinnäytetyöni aiheen valintaa ohjasi kiinnostus edistää myös omaisten ja läheisten osallisuutta asukkaiden elämässä ympärivuorokautisessa palveluasumisessa. Tähän pyrin osaltani asukasoppaan avulla osallistamalla heitä asukkaan elämään jo ryhmäkotiin muuttaessa. Asukasopas toimii omaisten ja läheisten mahdollisimman hyvän tiedonsaannin välineenä, samalla yhtenäistäen heille jaettavaa materiaalia.

Kehittämistyö opinnäytetyönä oli mielenkiintoinen ja sen kautta tuli perehdyttyä syvällisesti sekä aiheeseen liittyvään teorian tietoon että Tammenlehväkeskukseen organisaationa. Aiheen rajaaminen opinnäytetyön alkaessa oli haasteellista, koska oppaan sisältö on monipuolinen ja sen suunnittelussa piti ottaa huomioon monia eri näkökulmia. Koen kuitenkin, että sain kerättyä teoriapohjaan riittävän laajan tietoperustan, joka sujuvasti kulki oppaan suunnittelun rinnalla.

6.1 Eettisyys ja luotettavuus

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyön prosessissa painottuu hyvä tieteellinen käytäntö, vastuu ja eettinen arviointi (Arene, 2019, s. 5). Hyvän tieteellisen käytännön mukaan opinnäytetyön suunnitelmallisen toteuttamisen lähtökohdina ovat rehellisyys, huolellisuus ja avoimuus tutkimustyössä, tulosten

arvioinnissa ja esittämisessä. Tutkimustyön lähteisiin viitataan asianmukaisella tavalla. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012, s. 6.)

Opinnäytetyöstäni on laadittu opinnäytetyösopimus toimeksiantajan, Tammenlehväkeskuksen edustajan ja Satakunnan ammattikorkeakoulun kanssa. Opinnäytetyösopimuksen liitteenä on ollut opinnäytetyösuunnitelma, jonka aihepiirin ja aikataulun mukaisesti olen työskentelyssäni edennyt. Opinnäytetyön aikana olen tehnyt yhteistyötä opinnäytetyön ohjaajan sekä toimeksiantajan kanssa. Olen opinnäytetyötä tehdessäni ottanut huomioon toimeksiantajan tarpeet ja muokannut työtäni vastaamaan heidän toiveitaan. Opinnäytetyö on tehty Satakunnan ammattikorkeakoulun opinnäytetyön ohjeita noudattaen. Tiedonhaussa olen käyttänyt monipuolisesti ajantasaisia ja luotettavia lähteitä. Lähteet olen merkinnyt työhöni noudattaen Satakunnan ammattikorkeakoulun APA 7 SAMK lähdeviittausohjetta.

6.2 Oma ammatillinen kehittyminen

Opinnäytetyöprosessi kokonaisuudessaan on ollut matkana mielenkiintoinen ja opettavainen. Aihepiiri on ollut laaja ja vaatinut keskittymistä sekä tiedollisesti että aikataulullisesti. Ajattelutyö on ollut tärkeä osa prosessia ja ajatteluun on kannattanutkin käyttää aikaa. On pitänyt tarkkaan mieltä mitä asioita on opinnäytetyössä halunnut nostaa esiin, mitä on pitänyt tärkeänä kirjoittaa ja mitä on voinut jättää pois. Ohjaavalta opettajalta saatu vinkki opinnäytetyöprossin alussa oli lukea monipuolisesti erilaisia lähteitä, kirjoittaa jatkuvasti asioita ylös sekä ottaa lähteet talteen sivunumeroineen. Se oli hyvä vinkki ja toiminut itselläni loistavasti koko prosessin ajan.

Opinnäytetyön parasta antia oli ehdottomasti oppaan suunnittelu ja sen käytännön toteutus. Opinnäytetyöraportin ohessa laaditun asukasoppaan toteutukseen sain käyttää luovuuttani. Olen saanut työskennellä itsenäisesti oman suunnitelmani mukaan, mutta kuitenkin toimeksiantajan toiveet huomioon ottaen. Olen saanut toimeksiantajalta ja ohjaavalta opettajalta tukea ja neuvoja aina tarvittaessa. Olen lähdemateriaalin kautta tutustunut toimeksiantajan

toimintaympäristöön ja omaan työpaikkaani, ehkä syvemmin kuin olisin osannut aloittaessani edes ajatella.

Harvoin projektit etenevät täysin alkuperäisen, suunnitellun aikataulun mukaisesti. Ei tälläkään kertaa, mutta päättäväisyyden avulla pääsin etenemään tavoitettani kohti suunnitelmallisesti. Hitaalla tempolla, mutta aikataulussa. Itselleni haasteellisinta on ollut opinnäytetyön aikatauluttaminen ja yhteensovittaminen muun elämän kanssa. Opinnäytetyöprosessi on kulkenut puolen vuoden ajan kokoaikaisen työn ja -opiskelun sekä perhe-elämän rinnalla. Ajan jakaminen näiden kaikkien kesken ei aina ole ollut helppoa. Määrätietoisien luonteeni avulla olen kuitenkin selättänyt monet haasteelliset hetket ja pysynyt työni kanssa miltei aikataulussa. Opinnäytetyötä tehdessäni suoritin samaan aikaan johtamisen ja kehittämisen työharjoittelua. Harjoittelun aikana työharjoittelun ohjaajaltani saamiani oppeja ja ideoita pystyin käyttämään vahvuuksinani opinnäytetyöni tekemisessä.

Olen luonteeltani täsmällinen ja vahvasti täydellisyyttä tavoitteleva. Pyrin aina tekemään kaiken tarkasti suunnitelmien mukaan. Opinnäytetyöni opetti, että osattava joustaa tekemisessään ja olla itselleen myös armollinen. Näin laajan kokonaisuuden tekeminen ja hallinta yksin on jo itsessään vaativa prosessi, saati että kaikki menisi juuri niin kuin suunnitelmaan on kirjoitettu. Suunnitelmat elää ja työt sen mukana muuttuu, niin tälläkin kertaa, mutta ei se lopulta ollutkaan niin vakavaa.

Oman osaamisen kehittäminen on jatkuva prosessi, eikä se itselläni pääty tämän opinnäytetyöraportin ja oppaan valmistumiseen. Asioiden osaaminen tietotasolla ei pelkästään riitä, vaan täytyy myös osata hyödyntää tietoa käytännön työssä. Työskentely ikääntyneiden ja muistisairaiden parissa on jatkuvaa neuvontaa, ohjaamista ja tiedonvälitystä. Heidän kanssaan työskennellessä korostuu vuorovaikutuksen selkeys ja oman työn kehittämisen tärkeys. Jokainen kohtaaminen ja ohjaustilanne ikääntyneiden kanssa on myös itselle mahdollinen ammatillisen kehittymisen ja oppimisen hetki.

6.3 Johtopäätökset ja kehittämissuositukset

Väestön ikääntyessä ja suurten ikäluokkien tullessa palvelujen piiriin, neuvonnan, palveluohjauksen sekä palveluasumisen tarve kasvaa. Tätä kirjoittaessani Pirkanmaan hyvinvointialue on kuitenkin uutisoinut vähentävänsä selkeästi ympärivuorokautista palveluasumista vuoteen 2035 mennessä. Tarkoituksena on lisätä yhteisöllisen asumisen ja muiden kevyempien neuvonta- ja asumispalvelujen määrää. Neuvonta- ja ohjauspalvelujen kehittäminen onkin aiheena ajankohtainen ja tärkeä, sillä uudistusten jälkeen ikääntyneet ohjautuvat yhä enemmän Lähitorien, asiakasohjauksen sekä omais- ja perhehoidon piiriin. Myös ympärivuorokautisessa ja yhteisöllisessä palveluasumisessa asukkaan ja omaisten palveluohjaus ja neuvonta on tärkeässä roolissa muistisairauksien yleistyessä. On edelleen monia ikääntyneitä omaisineen, jotka tarvitsevat digitaatiojen puuttuessa apua ajanvarauksiin ja yhteystietojen sekä palvelujen hakemiseen. Palveluohjauksella ikääntyneiden osallisuutta, elämänhallintaa ja -laatua voidaan tukea ja mahdollistaa toimintakykyinen elämä mahdollisimman pitkään.

Tulevaisuudessa kuitenkin vanhenevien ikäluokkien teknologiataidot lisääntyvät. Digipalveluiden käyttö on entistä laajempaa ja tulevaisuuden ikääntyneelle käyttäjäkunnalle helpompaa. Ikääntyneiden neuvontaa ja ohjausta olisikin hyvä jo digitalisoida ja alkaa opastaa käyttäjiä jo verkkopalveluja kohti. Tammenlehväkeskuksen palveluja voisikin kehitellä edelleen niin, että palveluasumisen ja ympärivuorokautisen palveluasumisen asukkaat ja omaiset saisivat asumiseen ja toimintaan liittyvät uutiset, tiedot ja dokumentit helposti verkosta. Myös asumispalveluiden markkinointia voisi edistää ja parantaa samalla, kun materiaalit, kuten omavalvontasuunnitelma ja asukasopas olisivat helposti löydettävissä ja saatavilla organisaation internet-sivuilla. Asukkaille voisi jopa kehittää oman sisäisen intranetin, jossa on asukaskohtaisella tabletilla käytettävissä helpon infovalikon takana erilaiset toiminnot. Esimerkiksi fysioterapeutin ohjaama jumppa tai juhlasalin konsertti olisi tarvittaessa katsottavissa omalta tablettilta omassa kodissa. Näin voitaisiin ympärivuorokautisessa ja yhteisöllisessä palveluasumisessa tukea asukkaan osallisuuden tunnetta ja psyykkistä hyvinvointia fyysisestä toimintakyvystä riippumatta.

LÄHTEET

Ala-Heikkilä, M. (20.8.2023). Vaari ei enää palaa kotiin. Aamulehti.

<https://www.aamulehti.fi/kotimaa/art-2000009787371.html>

Alalahti, t. & Aslan, T. (2015). Ikääntyneen toimintakykyä tukeva asukasopas Keskikodin uudelle asukkaalle ja hänen omaiselleen. [AMK-opinnäytetyö, Lapin ammattikorkeakoulu]. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2015112517619>

Arene. (2021). Opinnäytetöiden eettiset suositukset. Haettu 14.3.2023 osoitteesta <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf? t=1578480382>

Blommila, K., Juntunen, M. & Kosunen, S. (toim.). 2022. Puheenvuoroja palveluohjauksesta. Profami Oy.

Eloranta, T. & Punkanen, T. (2008). Vireään vanhuuteen. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hartikainen, S. & Lönnroos, E. (toim.). (2008). Geriatria, arvioinnista kuntoutukseen. Edita Prima.

Jyrkämä, J. (2001). Vanheneminen ja vanhuus. Teoksessa Sankari, A. & Jyrkämä, J. (toim.), Lapsuudesta vanhuuteen, iän sosiologiaa (s. 267–323). Vastapaino.

Kaislasuo, T. (2018). Ikäihmisen asumispalvelut – Esite Palvelutalo Kotirannan asumispalveluista uudelle asukkaalle ja hänen läheiselleen. [AMK-opinnäytetyö, Karelia-ammattikorkeakoulu]. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018053011130>

Kostamo, P., Airaksinen, T. & Vilkka, H. (2022). Kirjoita itsesi asiantuntijaksi. Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Art House.

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012. Haettu 13.3.2023 osoitteesta <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>

Muistipotilaan arviointi ja arvioinnin työkalut: Käypä hoito-suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen Kardiologisen Seuran asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2016 (viitattu 3.10.2023). Saatavilla internetissä: www.käypähoito.fi

Mäki-Petäjä-Leinonen, A. & Karvonen-Kälkälä, A. (2017). Vanhuusoikeuden perusteet. Alma Talent.

Mäntyneva, M. (2016). Hallittu projekti. Jäntevästä suunnittelusta menestykselliseen toteutukseen. Kauppakamari.

Pelin, R. (2020). Projektihallinnan käsikirja. 8. uudistettu painos. Projektijohtaminen Oy Risto Pelin.

Pikkarainen, A. (2019). Vieraana vai kotona palvelutalossa? Muutosta ja muuttoa tukemassa. Teoksessa Kulmala, J. (toim.), Hyvä vanhuus. Menetelmiä aktiivisen arjen tukemiseen (s. 186–205). PS-Kustannus.

Pirhonen, J. (2019). Potilaita vai persoonia – vanhusten tunnustaminen pitkäaikaishoidossa. Teoksessa Kulmala, J. (toim.), Hyvä vanhuus. Menetelmiä aktiivisen arjen tukemiseen (s. 84–107). PS-Kustannus.

Pirkanmaan hyvinvointialue. (2023). Ympäri vuorokautinen palveluasuminen. Haettu 3.4.2023 osoitteesta <https://www.pirha.fi/palvelut/palveluhakemisto/ymparivuorokautinen-palveluasuminen>

Pynnönen, K. (2019). Vanhojen ihmisten elämän tarkoituksellisuuden tukeminen. Teoksessa Kulmala, J. (toim.), Hyvä vanhuus. Menetelmiä aktiivisen arjen tukemiseen (s. 41–56). PS-Kustannus.

Rantanen, T., Kokko, K., Sipilä, S. & Viljanen, A. (toim.). (2022). Gerontologia. (5. uudistettu painos). Duodecim.

Roivas, M. & Karjalainen, A. (2013). Sosiaali- ja terveysalan viestintä. Edita.

Ruuska, K. (2012). Pidä projekti hallinnassa. Suunnittelu, menetelmät, vuorovaikutus. Talentum.

Räsänen, R. (2019). Elämänlaadun monipuolinen huomiointi ja tukeminen käytännön vanhustyössä. Teoksessa Kulmala, J. (toim.), Hyvä vanhuus. Menetelmiä aktiivisen arjen tukemiseen (s. 18–40). PS-Kustannus.

Räsänen, R. (2017). Hyvä työ- ja asiakaskäyttäytyminen. Teoksessa Kulmala, J. (toim.), Parempi vanhustyö. Menetelmiä johtamisen kehittämiseen. (s.43–53). PS-Kustannus.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Haettu 16.3.2023 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2023). Asumispalvelut ja asunnon muutostyöt. Haettu 16.3.2023 osoitteesta <https://stm.fi/asumispalvelut-asunnon-muutostyot>

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2020). Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020–2023. Tavoitteena ikäystävällinen Suomi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:29. Haettu 27.8.2023 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162455/STM_2020_29_J.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tammenlehväkeskus. (n.d). Sosiaalipalvelujen omavalvontasuunnitelma. Tammenlehväkeskus intranet.

Tammenlehväkeskus. (2023). Tammenlehväkeskus. Haettu 10.4.2023 osoitteesta <https://www.tammenlehvakeskus.fi/tammenlehvakeskus>

Tammenlehväkeskus. (2023). Tammenlehväkeskuksen vuosikertomus 2022. Haettu 5.10.2023 osoitteesta <https://view.taiqa.com/mera/tammenlehvakeskusvuosikertomus2022#/page=10>

Tammenlehväkeskus. (2023). Ympäri vuorokautinen palveluasuminen. Haettu 10.4.2023 osoitteesta https://www.tammenlehvakeskus.fi/asuminen/tehostettu_palveluasuminen

Tepa Tampere. (2023). Palvelu- ja hoitosuunnitelma. Haettu 7.8.2023 osoitteesta <https://tepatampere.fi/valmennusaineisto/hoito-ja-palvelusuunnitelma-2/>

THL, Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. (2023). Ikääntyminen. Haettu 8.1.2023 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/ikaantyminen/muuttuvat-vanhuspalvelut/keskittetty-neuvonta-ja-asiakasohjaus>

THL, Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. (2023). Ikääntyminen. Haettu 1.8.2023 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/ikaantyminen/palvelutarpeiden-arviointi-rai-jarjestelmalla>

THL, Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. (2022). Sosiaali- ja terveystieteen tilastollinen vuosikirja 2022. Haettu 17.3.2023 osoitteesta https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/145775/URN_ISBN_978-952-408-002-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y

THL, Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. (2023). Sosiaalihuollon laitos- ja asumispalvelut 2022. Haettu 29.7.2023 osoitteesta <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146666/2022%20Sosiaalihuollon%20laitos-%20ja%20asumispalvelut%20-raportti.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Tilastokeskus. (2009). Väestöennuste 2009–2060. Haettu 8.8.2023 osoitteesta https://stat.fi/til/vaenn/2009/vaenn_2009_2009-09-30.fi.pdf

Tilastokeskus. (2021). Väestöennuste 2021–2070. Haettu 8.8.2023 osoitteesta https://stat.fi/til/vaenn/2021/vaenn_2021_2021-09-30.fi.pdf

Tilvis, R., Pitkälä, K., Strandberg, T., Sulkava, R., Viitanen, M. (2016). Geriatria (3. uudistettu painos). Duodecim.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2012). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittely Suomessa. Haettu 14.3.2023 osoitteesta https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Vilka, H. & Airaksinen, T. (2003). Toiminnallinen opinnäytetyö. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

World Alzheimer Report 2022. Life after diagnosis: Navigating treatment, care, and support. (2022). Haettu 9.9.2023 osoitteesta <https://www.alzint.org/u/World-Alzheimer-Report-2022.pdf>

LIITE 1

Tammenlehväkeskuksen ryhmäkotien asukasoppaan sisältö:

- Tammenlehväkeskuksen esittely ja toimintaa ohjaavat arvot
- Yhteystiedot (osoite, infon aukioloajat, puhelinnumerot ja s-postiosoitteet ryhmäkoteihin, sairaanhoitajille ja palveluvastaavalle)
- Asuminen ryhmäkodissa (asukashuoneiden ja yhteisten tilojen esittely, asukasturvallisuus)
- Ryhmäkodin palvelut
- Palvelu- ja hoitosuunnitelma
- Omahoitajuus
- Omaisyhteistyö
- Vierailut
- Ruokailu ryhmäkodissa (aterioiden sisältö, ruokailuajat)
- Siivous- ja pyykkihuolto
- Hoitotarvikkeet (hoitotarvikejakelun tuotteet, asukkaan henkilökohtaiset tarvikkeet)
- Lääkäri- ja apteekkipalvelut
- Suun hoito
- Asiakasmaksut ja Kelan etuudet
- Kinestetiikka
- Toiminnallinen- ja kulttuurikuntoutus
- Kirjasto
- Kuntosali ja ulkoliikunta-alueet
- Muut palvelut (kampaamo- ja parturipalvelut, jalkahoito- ja kosmetologipalvelut sekä Ravintola-kahvila Silmu)
- Kulkuyhteydet (julkinen liikenne ja Tammenlehväkeskuksen aluekartta)
- Elämän loppuvaiheen hoito
- Asukkaan oikeusturva ja yhteystietoja (palveluvastaavan ja sosiaali-asiamiehen yhteystiedot)